

Spis treści

Od Komitetu Redakcyjnego

Andrzej Bernacki, Uwarunkowania historyczne oraz ograniczenia prowadzenia rachunkowości w gospodarstwach rolniczych w Polsce

Jolanta Gadawska, Zasada ostrożności w zarządzaniu ryzykiem kredytowym w banku

Waldemar Gil, Warunki i metody wdrażania informatycznych systemów rachunkowości

Katarzyna Kowalska, Współczynnik beta jako miara ryzyka systematycznego

Lucyna Poniatowska, Rezerwy i aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego w świetle polskiego i międzynarodowego prawa rachunkowości

Małgorzata Radek, Rainer Schwarz, Zmiany w rachunkowości zarządczej w polskich przedsiębiorstwach w okresie transformacji systemu gospodarczego (na podstawie badań empirycznych)

Kazimierz Sawicki, Polityka rachunkowości i polityka bilansowa. Zakres terminologiczny i zastosowanie

Anna Szychta, Zarządzanie bez budżetowania operacyjnego

Tomasz Wnuk, Rachunek kosztów działań — konsekwencje niespełnienia podstawowych założeń modelu (studium przypadku)

Piotr Wojtowicz, Metodologiczne aspekty badań naukowych w rachunkowości.

Krzysztof Stanisław Kuśmierski, Rachunkowość środowiskowa

Informacja dla Autorów

Komunikaty

Andrzej Bernacki,
Uwarunkowania historyczne oraz ograniczenia prowadzenia
rachunkowości w gospodarstwach rolniczych w Polsce
Streszczenie

Znani amerykańscy futurologi, A. i H. Toffler (1999 r.), twierdzą, że jesteśmy świadkami tworzenia się nowej cywilizacji. Wymusi ona zwrócenie jeszcze większej uwagi na rzetelne informacje liczbowe w zakresie gospodarczym, uzyskiwane na podstawie prowadzonej rachunkowości.

Najstarsza udokumentowana historia rachunkowości gospodarstw i przedsiębiorstw rolniczych w Polsce ujmuje dane od początku XIX w. Pierwszy akademicki podręcznik w języku polskim został opracowany w 1989 r. przez Julisza Aua, profesora Szkoły Rolniczej w Dublinach.

Podstawowy problem prowadzenia rachunkowości w gospodarstwach rolniczych dotyczy głównie gospodarstw indywidualnych. Jak powszechnie wiadomo, gospodarstwa te w Polsce nie są objęte obowiązkiem prowadzenia rachunkowości dla celów podatkowych. Znamienne jest wystąpienie rolnika J. Kopeckiego w 1907 r. na walnym zebraniu Kółek Rolniczych w Wyrzysku k/Poznania. Opublikowany wykład zawiera wiele liczb i uzasadnień potwierdzających potrzebę i przydatność prowadzenia rachunkowości.

W roku 1926 została wprowadzona w Polsce do gospodarstw indywidualnych rachunkowość Ernesta Laura, profesora politechniki w Zurychu, założyciela i długoletniego sekretarza Związku Rolników Szwajcarskich. Począwszy od 1996 r. na podstawie ustawy o rachunkowości został w Polsce wprowadzony Zunifikowany System Rachunkowości Gospodarstw Rolniczych (ZSRGR) w gospodarstwach młodych rolników korzystających z kredytów.

Reasumując należy podkreślić, że w zakresie rachunkowości prowadzonej zarówno w gospodarstwach, jak i przedsiębiorstwach rolniczych, jest obecnie wiele do wykonania. Wymagane są określone przepisy prawne uwzględniające specyfikę produkcji rolniczej. Istotne jest dopracowanie wariantów rachunkowości finansowej i zarządczej.

Historical determinants and iimitatons of introduction of accounting in
Polish farms
Summary

Famous American futurists A. and H. Toffler state that we are witnesses of forming a new civilisation. It forces us to take note on proper information on economic enterprises obtained from accountancy system.

The oldest documentation of farm accountancy in Poland includes data from first years of XIX century. Juliusz Au form Agricultural College in Dubliny wrote first university accountancy textbook in polish in 1898.

Because of development of international trade and interntional financial markets it was necessary to establish International Accountancy Standards. In Poland basic problem of agricultural farm accountancy development is

that small family farms are not duty to bookkeeping for tax purpose. Additionally most farmers are not interested in bookkeeping for farm management purpose.

In 1926 the farm the accountancy system proposed by Ernest Laur from Zurich was introduced in Poland. E. Laur was a secretary of Swiss Farmers Union. From 1996 on the basis of Accountancy Act the Farm Accountancy Data Network ZSRGR was introduced in family farms which obtained preferred credits from Agency of Agriculture Restructuring and Modernisation.

On the end it is worth to emphasise that on the field of farm accountancy we have a lot of research to do. New law regulations on accountancy as well as properly prepared management and financial accountancy systems for agricultural farms are necessary.

Jolanta Gadawska,
Zasada ostrożności w zarządzaniu ryzykiem kredytowym w banku
Streszczenie

Ryzyko kredytowe jest nieodzownie związane z działalnością banku i ma decydujący wpływ na jego wyniki. Należności banku stanowią bardzo istotną pozycję aktywów, dlatego ważne jest sprawne zarządzanie ryzykiem kredytowym.

W procesie zarządzania należy respektować zasady rachunkowości, a szczególnie zasadę ostrożności. Powinno się uwzględniać zmniejszenia wartości aktywów, niepewność i przewidywane straty. Bank powinien tworzyć rezerwy w odpowiednim czasie i wielkości. Informacje wykazywane w sprawozdaniach muszą być rzetelne i zgodne z rzeczywistością. Pomoże to zarządzającym i innym podmiotom (w tym dokonującym kontroli) odpowiednio wcześniej ocenić sytuację banku, wykryć nieprawidłowości i im przeciwdziałać.

The prudence principles in credit risks management
Summary

Generally credit risks exist in bank activities and influences bank's results. The bank receivables are position fundamental assets then competent credit risks management is very important. The management process has to respect accounting principles, especially prudence principles. Impairment of assets, uncertainty, anticipation loss should be taken into consideration. Bank has to accumulate provisions at the right time and in the right amount. The reporting has to be reliable and real. It also enables the management bank and controlling entitles to disclose irregularities and to prevent them.

Waldemar Gil,
Warunki i metody wdrażania informatycznych systemów
rachunkowości
Streszczenie

Informatyzacja systemów rachunkowości jest dzisiaj jedną z najprężniej rozwijających się dziedzin naukowych. Celem tego opracowania jest zaprezentowanie warunków, jakie są potrzebne zarówno od strony programowej, jak i samego przedsiębiorstwa, do wprowadzenia stosownych systemów komputerowych w podmiocie gospodarczym.

Efektywność gospodarowania w warunkach współczesnej gospodarki rynkowej jest w dużej mierze uzależniona od jakości i szybkości przepływu informacji. Prawidłowe wdrożenie, eksploatacja i wreszcie ochrona zarówno oprogramowania, jak i maszyn cyfrowych, stanowi istotny aspekt wpływający na rozwój firmy.

Contions and methods of occamting information systems
unplementation
Summary

The application of informaion technology to the accounting systems is one of today's most vigorously develeping branches of science. The stusy aims at presenting the conditions needed both for the prgramming aspect and for the company itself to implement the appropriate information systems in the economic unit. The effectiveness of doing business in the modern market economy depends, to a great extent on the quality and speed of the flow of information. The correct implementation, use, and protection of both the software and the computers makes up an essential aspect influencing the company's development.

Katarzyna Kowalska,
Współczynnik beta jako miara ryzyka systematycznego
Streszczenie

Współczynnik beta jest miarą stopnia wrażliwości stóp zwrotu z akcji na zmiany rynkowej stopy zwrotu, jest więc miarą ryzyka systematycznego. Metoda regresji liniowej pozwala w prosty sposób wyznaczyć jego poziom. Nie jest on stabilny w czasie i zmienia się w miarę, jak zmieniają się wskaźniki fundamentalne przedsiębiorstwa.

Powyższy artykuł przedstawia metodologię wyznaczania współczynnika beta metodą regresji liniowej oraz wyjaśnia czynniki, które wpływają na jego wielkość.

Beta coefficient as a measure of systematic risk
Summary

A beta is a measure of the sensitivity of the movement in return on particular stock to movement in return on some measure of the market. As such beta measures systematic risk. Linear regression is an easy statistical tool to use to compute beta. In fact the validity of beta will depend upon several things. Betas can and do change over time, as companies change their business. This article presents how to compute beta by means of linear regression method and explains all factors, which influence this coefficient.

Lucyna Poniatowska,

Rezerwy i aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego w świetle polskiego i międzynarodowego prawa rachunkowości

Streszczenie

Obowiązujące w Polsce prawo o rachunkowości nakłada na podmioty gospodarcze obowiązek tworzenia rezerw z tytułu podatku dochodowego lub stwarza możliwość tworzenia aktywów z tego tytułu. Zapisy Ustawy o rachunkowości dotyczące podatku odroczonego są jednak bardzo ogólne i sprowadzają się w zasadzie do jednego przepisu. Brak szczegółowych postanowień prawa

o rachunkowości w tej materii, jak również doświadczeń praktycznych, wywołuje wiele niejasności

1 kontrowersji wokół tego tematu i rodzi w praktyce wiele problemów.

Pomocne w rozwiązaniu powstających kwestii spornych mogą być szczegółowe ustalenia zawarte w przepisach międzynarodowych oraz rozwiązania przyjęte w innych krajach.

Artykuł jest poświęcony problematyce podatków odroczonego. Omawia on rezerwy z tytułu odroczonego podatków oraz procedury ich tworzenia. Przedstawiono i porównano polskie i międzynarodowe uregulowania prawne dotyczące rezerw na podatki odroczone oraz wskazano główne różnice w tym zakresie.

Celem rozważań jest dokonanie charakterystyki oraz analizy krytycznej i porównawczej regulacji prawnych, dotyczących podatku odroczonego, zawartych w Ustawie o rachunkowości i regulacjach międzynarodowych, głównie w Międzynarodowym Standardzie Rachunkowości nr 12 "Podatki dochodowe". Przedstawiono także dylematy powstające przy praktycznym stosowaniu przepisów polskiego prawa bilansowego z tego zakresu oraz ich konsekwencje.

The provisions and assets for deferred taxes according to the Polish and international regulations

Summary

The article deals with the issue of deferred taxes. It describes the deferred tax provisions and assets and the procedures of their creating. The author characterises and compares the Polish and international accounting regulations of deferred taxes and presents the main differences between them.

There are some conceptual differences between the Polish and international approach to accounting for deferred taxes. International Accounting Standard No. 12 - Accounting for Taxes on Income requires the balance sheet liability method of deferred tax accounting, in Poland the deferred method or the income statement liability method are used. Another significant difference refers to defining the differences, which are the reason of deferred taxes. According to IAS 12 deferred income taxes result from the

temporary differences, according to the Polish accounting regulations lie deferred taxes arise due to the timing differences.

The aim of the article is to characterise and analyse the Polish and international accounting regulations for deferred taxes. The article also presents problems, which appear when Polish regulations of deferred tax provisions and assets are applied.

Małgorzata Radek, Rainer Schwarz,
Zmiany w rachunkowości zarządczej w polskich przedsiębiorstwach w
okresie transformacji systemu gospodarczego (na podstawie badań
empirycznych)
Streszczenie

Przedmiotem artykułu jest analiza wyników badań empirycznych przeprowadzonych przez Katedrę Ogólnej Ekonomiki Przedsiębiorstwa oraz Rachunkowości i Controllingu Uniwersytetu Technicznego w Cottbus przy Wsparciu Fundacji Volkswagen i udziale ekspertów z polskich uniwersytetów w Łodzi, Gdańsku, Szczecinie i Warszawie. Badaniem ankietowanym objęto 200 przedsiębiorstw w Polsce, które wyraziły zgodę na współpracę. Nie była to zatem próba losowa.

Celem badania było ukazanie zmian w rachunkowości zarządczej w polskich przedsiębiorstwach w okresie transformacji systemu gospodarczego, a w szczególności dążenie do potwierdzenia lub odrzucenia niżej podanych hipotez.

1. W gospodarce centralnie planowanej funkcja rachunkowości wewnętrznej ograniczała się do ewidencji procesów gospodarczych.
2. Rachunek kosztów sprowadzał się do księgowości.
3. Jednym ze słabych punktów polskiej rachunkowości zarządczej (wewnętrznej) było budżetowanie kosztów.
4. Rachunek kosztów częściowych występował tylko w teorii.
5. Obecnie w przedsiębiorstwach z udziałem kapitału zagranicznego można zarejestrować wyższy poziom rachunkowości wewnętrznej niż w przedsiębiorstwach z przewagą kapitału krajowego.
6. W praktyce gospodarczej zmiany w rachunkowości wewnętrznej w okresie transformacji systemowej są determinowane przez stosunki własnościowe przedsiębiorstw.

Wyniki badań - zdaniem autorów - potwierdziły hipotezę 3 i 6, a nie potwierdziły hipotezy 4 i 5. Na podstawie otrzymanych informacji należy odrzucić hipotezę 1. Hipoteza 2 nie może zostać potwierdzona w tej formie. Wymaga ona głębszej analizy w dalszych badaniach.

Changes in management accounting in Polish enterprises during
economic transition on the basis of empirical research
Summary

This paper analyses the findings of empirical research carried out in Lehrstuhl für ABWL und Besondere des Rechnungswesen und Controlling, Brandenburgische Technische Universität Cottbus, in conjunction with experts representing Polish universities in Łódź, Gdańsk, Szczecin and Warsaw. The questionnaire survey conducted covered 200 enterprises with head offices in Poland, which consented to be interviewed. Therefore this was not a random sample.

The study was aimed at identifying and describing changes in management accounting practice in Polish enterprises in the period of

economic transformations, and specifically at verification of the following hypotheses:

1. In a centrally - planned economy the internal accounting function was limited to recording economic processes.
2. Cost accounting was reduced to book - keeping.
3. One of the weaknesses of Polish management (internal) accounting was cost budgeting.
4. Variable cost accounting existed only in theory.
5. At present the quality of management accounting is higher in enterprises with foreign capital participation than in companies with predominance of domestic capital.
6. The changes in management accounting during systemic transformation are determined in business practice by ownership relations in enterprises.

The findings of the survey have confirmed-in the authors' opinion - hypothesis 3 and 6, while this is not the case with hypothesis 4 and 5.

Hypothesis 1 should be rejected on the basis of information obtained.

Hypothesis 2 cannot be verified in this form. It requires a more profound analysis in the course of further research.

Kazimierz Sawicki,
Polityka rachunkowości i polityka bilansowa.
Zakres terminologiczny i zastosowanie
Streszczenie

Podstawowym celem przedsiębiorstwa jest zazwyczaj kontynuacja działania, posiadanie płynności finansowej i wzrost wartości rynkowej firmy. Dlatego istotną rolę odgrywa polityka przedsiębiorstwa, a w jej ramach polityka rachunkowości lub polityka bilansowa.

Zakres pojęciowy polityki rachunkowości w znaczeniu mikroekonomicznym i polityki bilansowej przedsiębiorstwa (firmy) jest identyczny lub bardzo zbliżony. Pod każdym z tych terminów rozumie się ogół zgodnych z prawem decyzji podmiotu gospodarczego, służących takiemu ujęciu w księgach rachunkowych i wykazaniu w sprawozdaniu finansowym: wyniku, majątku, kapitałów i innych pozycji, aby w sposób optymalny zrealizować założenia gospodarcze.

Accounting policy - scope and terminology
Summary

The main target of the company is usually going concern, keeping liquidity and increase of the market value. Therefore company's policy and in particular accounting policy or bookkeeping policy is of great importance. The scope of the term: accounting policy in microeconomic approach and bookkeeping policy is very similar. Both policies can be understood as all decisions, taken according to the law, aiming to show in books and financial statements result, assets equity etc. in a way that the company's assumptions are efficiently achieved.

Anna Szychta,
Zarządzanie bez budżetowania operacyjnego
Streszczenie

Krótkookresowe budżetowanie działalności jednostek gospodarczych ma zarówno zwolenników, jak i przeciwników. W ostatnich kilku latach nasiliła się krytyka, zwłaszcza skierowana pod adresem przydatności rocznego budżetu operacyjno-finansowego jako narzędzia sterowania przedsiębiorstwem.

Przedmiotem opracowania jest przedstawienie głównych wad tradycyjnych budżetów, argumentacji zwolenników zarządzania bez stosowania budżetowania w erze informacji oraz podanie wniosków, jakie sformułowali w trakcie prowadzenia badań, sponsorowanych przez konsorcjum CAM-I. Ostatnia część artykułu zawiera podsumowanie i konkluzje autorki.

Management without operational budgeting
Summary

Short term budgeting has its advocates as well as opponents. In recent years there has been growing criticism especially with respect to the usefulness of the annual operating - financial budget as an instrument for business management.

The aim of this study is to present major drawbacks of traditional budgets, arguments of proponents of management without the aid of budgeting in the information era and conclusions which they formulated in the course of research activities sponsored by **CAM-I**.

Tomasz Wnuk,
Rachunek kosztów działań — konsekwencje niespełnienia
podstawowych założeń modelu (studium przypadku)
Streszczenie

Coraz większa liczba przedsiębiorstw stosuje lub zamierza w najbliższym czasie wdrożyć rachunek kosztów działań. Wykorzystując ABC należy jednak pamiętać, że - jak każdy system rachunku kosztów - opiera się on na określonych założeniach. Ma to bardzo konkretne implikacje praktyczne, tzn. stosując ABC nieprawidłowo nie możemy się spodziewać poprawnego ujęcia, rozliczenia i analizy kosztów pośrednich.

Niniejszy artykuł jest poświęcony analizie problemów związanych z niespełnieniem powyższych założeń.

Activity Based Costing - Consequences of non - fulfilment of basic
assumptions of the model (case study)
Summary

More and more companies are using or are interested in implementation of Activity Based Costing. Using ABC however one should remember that like every costing method it is based on several assumptions. It has a very practical implications, meaning that using ABC techniques incorrectly we can not be certain that accumulation, allocation and analysis of indirect costs is correct.

The article is devoted to analysis of the consequences of using Activity Based Costing without fulfilling its assumptions.

Piotr Wojtowicz,
Metodologiczne aspekty badań naukowych w rachunkowości.
Streszczenie

Celem rozważań przedstawionych w opracowaniu jest próba odpowiedzi na pytanie o cechy metody naukowej, a w konsekwencji o metodologię badań właściwą rachunkowości. Dla urzeczywistnienia tych zamierzeń przedstawiono w pracy analizę dedukcji i indukcji jako metod konstruowania teorii i weryfikowania hipotez naukowych, a także dokonano oceny możliwości poznawczych tych metod w aspekcie logiki formalnej. Zaprezentowano także stanowisko K. Poppera dotyczące prawdziwości teorii naukowych oraz konsekwencje zaakceptowania falsyfikacjonizmu jako metodologii weryfikowania teorii w rachunkowości.

Rachunkowość jest dyscypliną naukową obfitującą w treści empiryczne, zorientowaną na realizację określonych celów, ujętą w ramy koncepcyjne przez mechanizmy logicznego wnioskowania. Nie istnieje jedna, uniwersalna metoda naukowa prowadząca do wniosków pewnych. Badania prowadzone w rachunkowości, a dotyczące przedmiotu nauki, czyli pomiaru ekonomicznego skutków zdarzeń gospodarczych, mogą i powinny być prowadzone z wykorzystaniem elementów dedukcji i indukcji.

Wnioski formułowane na podstawie badań pozytywnych nie mają charakteru uniwersalnego. Posługując się metodą indukcji nie można sformułować wniosków pewnych, mających charakter praw rządzących rzeczywistością gospodarczą. Wnioski dotyczą tylko zbiorowości stanowiącej przedmiot badań. Badania normatywne wymagają sformułowania funkcji celu, zaś jednoznacznie określenie tej funkcji jest często niemożliwe. Odpowiedzi na pytania o charakterze normatywnym zawsze zależą od ustalonej funkcji celu, której wybór ma charakter arbitralny.

Nie wiadomo, czy uda się odkryć obiektywną metodologię poznania, która pozwoliłaby formułować godne zaakceptowania teorie naukowe. Jak do tej pory, cała prawda, jaką naukowcy dysponują, jest zawarta w teoriach, które nie zostały jeszcze sfalsyfikowane, czyli są tymczasowo zaakceptowane. Wszystkie teorie w rachunkowości, które mogą być weryfikowane, muszą zawierać pewne elementy wnioskowania dedukcyjnego i indukcyjnego. Założenia w teorii dedukcyjnej są uzyskiwane na drodze indukcyjnej, a teoria o charakterze indukcyjnym musi zawierać elementy wnioskowania dedukcyjnego lub przynajmniej kierować się zasadami logiki.

Methodological Preconditions for Research in Accounting
Summary

The paper reviews the problems of the methodology of scientific research in accounting. The rise of the positive research in accounting during 80's and 90's forces the questions about the accuracy of the research findings.

The first part of the paper summarises the essential elements of deduction and induction as the methods of science. The methodology of science is a rationale for accepting or rejecting its theories or hypotheses.

Jensen's idea that most accounting theories are unscientific because they are normative is rejected. Scientific theories should satisfy Popper's proposal for demarking science from metaphysics. According to Popper empirical theories are negative in their import; they state what is to be taken as empirically impossible. Empirical science should be characterised by its methods, not merely by the formal of logical structure of its statements.

Positive research does not give way to formulate explanatory reasoning for the observed phenomena. A researcher does not normally have a set of observations covering the whole area of his interest. The findings are the induced state of the entire area from a set of sample observations. This is why conclusions based on those findings do not match all the generality. On the other hand there is the need to assume goals of the normative research, but the goal-assumption depends on the researcher's expectations. The assumed goals must be clearly stated, so the model is constrained by the goals to be served.

We can not be sure that we manage to discover the universal methodology of science in the sense that it will fit the expectations of all the scientists of various fields of the science. All the knowledge we believe we have comes from the theories which are not falsified, i.e. which are not temporarily rejected. Theories of accounting should be derived both with deduction and induction. We can not reject any of those methods of science. On the other hand we have to be self-conscious about our methodology and always have in mind that induction of the general laws from the observations is impossible from the logical point of view. It is also crucial for researchers to understand that what is important in research is not what was discovered but how the world is influenced by what was discovered.

Krzysztof Stanisław Kuśmierski,
Rachunkowość środowiskowa
Streszczenie

W zaprezentowanym opracowaniu przedstawiono zalecenia Międzyrządowej Grupy Roboczej Ekspertów ds. Międzynarodowych Standardów Rachunkowości i Sprawozdawczości (ISAR) Konferencji ds. Handlu i Rozwoju Narodów Zjednoczonych (UNCTAD), dotyczące zasad rachunkowości i raportowania środowiskowego. Podstawowym celem niniejszej pracy jest omówienie proponowanych zasad ujęcia (tj. uznawania, pomiaru i ujawniania) w rachunkowości kosztów, należności i zobowiązań środowiskowych, jak również przedstawienie propozycji dotyczących rodzaju raportów środowiskowych i zakresu wykazywanych w nich informacji.

Environmental Accounting
Summary

In the above article author presented recommendations of Intergovernmental Working Group of Experts on International Standards of Accounting and Reporting (ISAR) of United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) concerning environmental accounting and reporting. The aim of the article was to discuss proposed principles of recognition, measurement and disclosure of environmental costs, recoveries and liabilities, and to present recommended sorts of environmental reports and range of information presented in them.